

Terveyskysymyksiä
asunnottomien
palveluissa

Verkostokehittäjien
koulutus, Y-säätiö
28.9.2020

Haittojen vähentämisen etiikkaa ja lähtökohtia

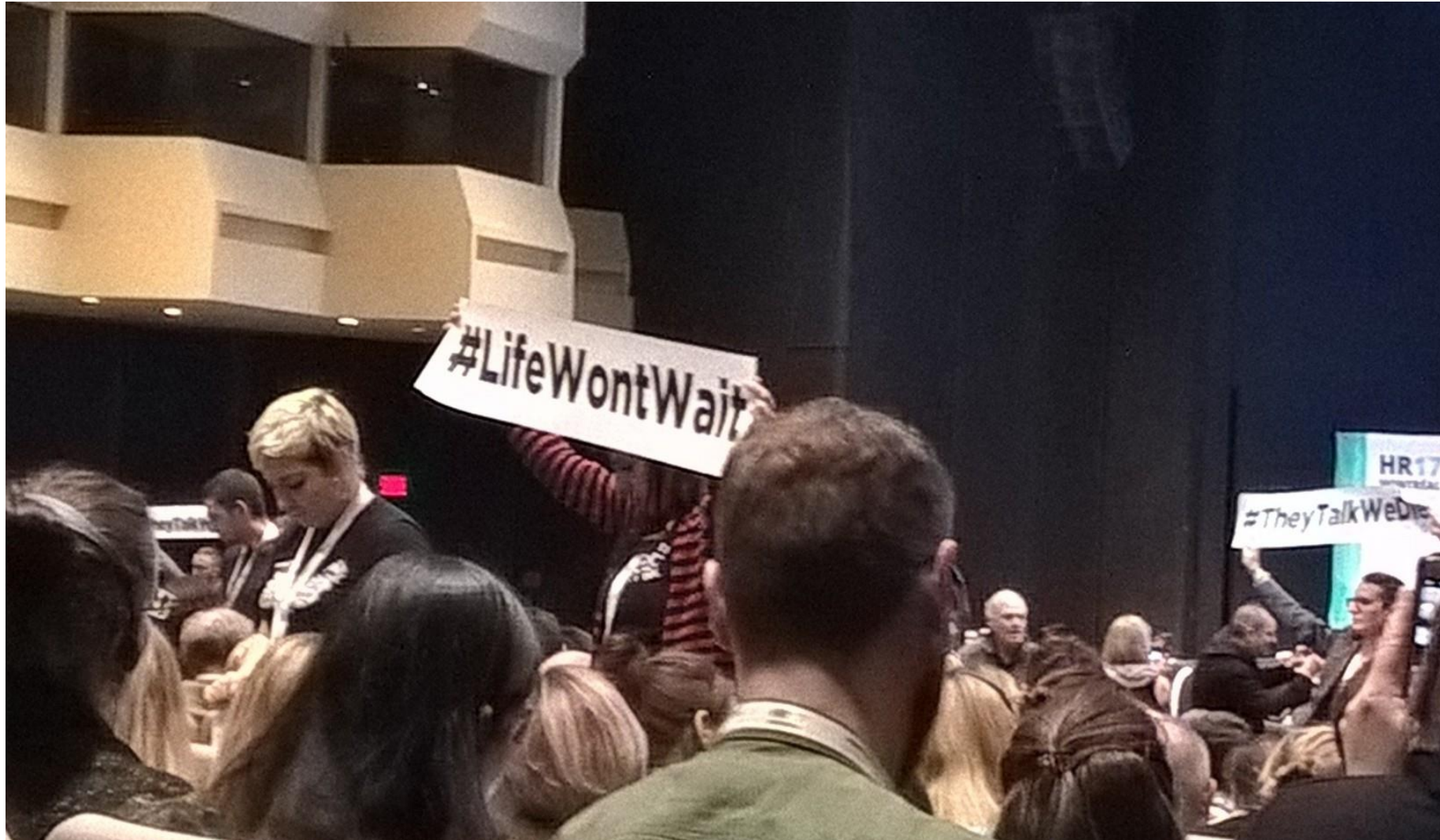
Esityksen runko

- 1. Taustaa
- 2. Mitä haittojen vähentäminen on?
- 3. Keskustelua ja jännitteitä aikaisemmissa tutkimuksissa
- 4. Haittojen vähentäminen Suomessa
- 5. Tämän hetkistä yhteiskunnallista keskustelua
- 6. Haittojen vähentäminen asunto ensin -työssä

Harm Reduction International 2017 – Montreal

Harm Reduction International 2017 -Montreal

Havaintoja ”kentältä” ja palvelujärjestelmän arjesta

- Moni huumeongelmasta kärsivä ei saa tarvitsemaansa apua ja tukea nykyisestä järjestelmästä
- Epäluottamus viranomaisiin ja ammattiauttajiin monin paikoin syvää
- Mielivallan kokemuksia, ja tästä seuraava suoranainen viha yhteiskuntaa ja sen palveluja kohtaan
- Huumeidenkäyttöön liittyvä stigma istuu syvässä
- **Positiivista: ”Vinkkelit”, sydämellä työtään tekevät ”hyvät tyypit”**

Mitä haittojen vähentäminen on?

- Käytännöllis-poliittinen huumausainepolitiikan orientaatio, jonka tavoitteena on vähentää huumeiden käyttöön liittyvä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä yksilölle että yhteiskunnalle
- Lähtökohtina arvoneutraalius sekä moralisoinnin välttäminen
- Ei päihteettömyyden vaatimusta tai tavoitetta auttamisen lähtökohtana

Harm Reduction International

<https://www.hri.global/what-is-harm-reduction>

Tuukka Tammi (2007): Medicalizing prohibition

Harm reduction	><	Punitive prohibition
<i>individualism</i> individual is free also to act to his/her own disadvantage	><	<i>collectivism</i> public good is always primary vis-à-vis to the individual
<i>inclusion</i> drug user is a normal member of a community	><	<i>exclusion</i> drug user is a deviant special case
<i>pragmatism</i> drug policy should be based on knowledge and situation-specific considerations	><	<i>dogmatism</i> drug policy should be based on value goals that justify the means despite costs
<i>emancipation</i> control of drug users should be alleviated	><	<i>paternalism</i> drug users should be punished for and/or cured of drug use

Tuukka Tammi & Toivo Hurme (2006): Haittojen vähentämisen neljä periaatetta

- Huumeidenkäyttöön liittyviä asioita tulee käsitellä mahdollisimman neutraalisti
- Huumeidenkäyttäjät nähtävä tasa-arvoisina ja täysivaltaisina kansalaisina, ei poikkeavina yksilöinä tai toimenpiteiden kohteina
- Huumausainepolitiikan tulisi perustua tieteellisille ja käytännöllisille lähtökohdille, ei dogmaattisiin tai ideologisiin periaatteisiin
- Huumausaine politiikan toimeenpanossa tulisi kunnioittaa huumeidenkäyttäjien oikeuksia eikä sortaa heitä huumevapaan yhteiskunnan nimissä
- Poliitikalle on ominaista kuitenkin sen vaikea määrittely ja jatkuvat ”kiistat”, siitä mitä haittojen vähentäminen on

Vahva ja heikko haittojen vähentäminen (Neil Hunt 2003)

- Vahvojen oikeuksien versiota kannattavat näkevät, että huumeidenkäyttö on ihmisoikeus, ja että tämän oikeuden eteenpäin vieminen tulisi ottaa aikaisempaa vahvemmin myös haittojen vähentämisen liikkeen osa-alueeksi. ("käyttäjät ensin")
- Heikkojen oikeuksien versiota kannattavat korostavat taas haittojen vähentämisen luonnetta kansanterveysliikkeenä, ja esimerkiksi erilaisia toimenpiteitä suunniteltaessa kaikkein tärkeintä olisi keskittyä käyttöön liittyvien kansanterveydellisten haittojen vähentämiseen. ("haittojen vähentäminen ensin")

Scott Kellog (2003): Haittojen vähentämisen eri tavoitteet

- Staying alive
 - Turvata ihmisen elämä ja estää häntä kuolemasta tai muuten vakavasti vahingoittamasta itseään
 - Esim. yliannostusten ehkäisy: naloksoni, käyttöhuoneet
- Maintaining health
 - Vähentää käyttöön liittyviä riskejä ja suojata vakavilta haitoilta
 - Ruiskujen ja neulojen vaihto, terveysneuvonta, ainetestaus, korvaushoito
- Getting better
 - Käytön kontrollointi ja vähentäminen: korvaushoito, haittoja vähentävä psykoterapia. Kognitiivinen terapia, akupunktion
- jatkumo, jossa voidaan päätyä elämän turvaavasta haittojen vähentämisestä moninaisempaan tavoitteeseen ”toipua”
- <https://gradualismandaddiction.org/articles/on-gradualism-and-the-building-of-the-harm-reduction-abstinence-continuum/>

Haittojen vähentäminen ja kuntoutuminen

- <https://ehyt.fi/kuntouttavaa-se-on-haittojen-vahentaminenkin/>

Haittojen vähentäminen Suomessa

- Sovellettu 2000-luvun vaihteesta lähtien
- Ensimmäinen terveysneuvontapiste avattiin 1997
- Ensisijaisena tavoitteena ollut pistämällä tapahtuvaan huumeidenkäyttöön liittyvien haittojen vähentäminen kansanterveystieteellisen asiantuntemuksen keinoin ("heikko" haittojen vähentäminen)
- Rinnalla kuitenkin ihmisoikeuksia korostava puhetapa sekä sosiaalityöllisiä elementtejä
- Ei päihteettömyyden vaatimusta (vrt. kuntouttava päihdehoito; portaittainen asumismalli)
- Haittoja vähentävää korvaushoitoa vuodesta 2008 lähtien
- Kv-vertailussa Suomesta puuttuu: ainetestaus, käyttöhuoneet ja naloksonijakelu

Haittojen vähentäminen Suomessa

- Täälläkin kiistelty ja jännitteitä sisältävä huumausainepolitiikan orientaatio –tai jännitteet alkaneet kasvaa uudelleen
- Vieläkin suuret alueelliset eroavaisuudet sekä haittoja vähentävien palveluiden saannissa että palveluiden tuottamisessa
- https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1iUPelk89l_UcZnoIX6UJDPemIJ13o7a6&ll=63.606998307549844%2C25.034410849999915&z=6

Jännitteitä Suomessa

- Haittojen vähentäminen vs. kuntoutus
- Haittojen vähentäminen vs. kriminaalipolitiikka
- Työntekijät vs. asiakkaat (ei niin yleinen kuin voisi kuvitella)
- Työntekijät vs. muut palvelujärjestelmän työntekijät (piilevä konflikti; vähäinen yhteistyö)
- Tilaajat vs. tuottajat

Vaihtelevia merkityksiä I

- ”Tää (haittoja vähentävä korvaushoito) on mun elämänlanka.”
- ”Meillä puhutaan ei tavoitteellisesta -hoidosta = haittoja vähentävä hoito.”
- *Suomessakin olemassa perusjännite, jossa haittojen vähentäminen käsitetään laajasti tai melko suppeasti (getting better vs. staying alive)*

Vaihtelevia merkityksiä II

- ”Tällä pisteellä on useampia tehtäviä, *ohjaaminen perusterveydenhuollon piiriin, asiakkaiden itsestä ja haittojen minimoinnista huolehtiminen, rokotukset, ja myös maailmanlaajuinen merkitys*: koskettaa myös minua ja minun elämää ja tulevaisuutta, mun lapsia ja kaikkee...että hirveen tärkeä työ. Tää on lisäksi yksi mahdollisuus oman elämänsä selvittämiseen (...)

Vaihtelevia merkityksiä III

- ”Miksi tää (terveysneuvontatoiminta) on olemassa. *Tää on aivan liian pieni keino liian suureen ongelmaan*”, Kimmo toteaa ja sanoo ongelmaa ”poliittiseksi”. Sami (työntekijä) toteaa hämmentyneenä, että ”tuli niin painavaa juttuu, että mä en tiedä mistään mitään, tuli niin vakavaa tekstiä”. Kimmo kuvailee käyttäjien elämän raadollisuutta: asunnottomuutta, mielenterveysongelmia. ”Sitten sanot, että vaihda jalkaan puhtaat sukat ja lähetät takaisin baanalle.”

Tämän hetkistä keskustelua haittojen vähentämisestä

- Käyttöhuoneet
 - Ainetestaus
 - Huumekuolemat
 - Koko ajan: korvaushoito
-
- Seuraa esimerkiksi Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto (EPT-verkosto)
 - <https://www.ept-verkosto.fi/>

Haittojen vähentäminen asunto ensin-työssä I (Johanna Ranta 2020)

- 1) asuminen on ihmisen perusoikeus,
- 2) asiakkaita kohdataan arvostavasti ja myötätuntoisesti,
- 3) asiakkaan kanssa sitoudutaan työskentelemään niin kauan kun hän tukea tarvitsee,
- 4) hajautettu asuminen on ensisijainen vaihtoehto,
- 5) tuki ja asuminen ovat erotettu toisistaan,
- 6) asiakkaalla on valinnanvapaus ja itsemääräämisoikeus, toiminta on
- 7) toipumista edistävää ja
- 8) *haittoja vähentävää.*

Haittojen vähentäminen asunto ensin-työssä II (Ranta 2020)

- Haittoja vähentävän lähestymistavan vieminen asiakkaan arjen kannalta keskeiseen ympäristöön, kotiin
- ”Hoidollinen lähestymistapa”, jonka pyrkimyksenä on turvata pysyvä asunto palveluihin sitoutumattomuudesta tai päihteiden käytöstä huolimatta
- Perustuu asiakkaiden valintoihin ja vapaaehtoisuuteen edellyttämättä heiltä päihteettömyyttä asunnon saamiseksi tai sen pitämiseksi
- Parantaa elämänlaatua (Collins ym. 2012, 112), turvaa vakaan asumisen, vähentää päihteiden käytöstä ja psyykkisistä oireista koituvia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia haittoja ja riskejä
- Olennaista on huomata asiakkaiden arjessa pienetkin positiiviset muutokset, jotka parantavat elämänlaatua ja vähentävät päihteiden käytön haittoja (

Lähteet:

- Hunt, Neil (2002) Public Health or Human Rights: What comes first? Commentary. International Journal of Drug Policy 15, 231-237.
- Kellog, Scott (2003) On “Gradualism” and the building of the harm reduction-abstinence continuum. Journal of Substance Abuse Treatment, 25, 241-247. <https://gradualismandaddiction.org/articles/on-gradualism-and-the-building-of-the-harm-reduction-abstinence-continuum/>
- Perälä, Riikka (2012) Haittojen vähentäminen Suomessa. Etnografinen tutkimus huumeongelman yhteiskunnallisesta hallinnasta 2000-luvun Suomessa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/30102>
- Ranta, Johanna (2020) Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa. Tutkimus institutionaalisesta vuorovaikutuksesta <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/122717>
- Tammi, Tuukka (2007) Medicalizing Prohibition. Harm Reduction in Finnish and International Drug Policy. <https://www.julkari.fi/handle/10024/75412>

-